

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация на тема: „Модел за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основната образователна степен“, разработена от г-жа **Рени Рангелова** за присъждане на образователната и научна степен „**Доктор**“ по професионалното направление 1.2. Педагогика(теория на възпитанието и дидактика)

Биографични данни:

Г-жа Рени Рангелова завършва Институт за начални учители „Св.Св.Кирил и Методий“ - гр. Дупница през 1983 г. и придобива професионалната квалификация „начален учител“. През 1987 г. завършва специалност „Начална училищна педагогика“ във ФНПП – СУ „Св. Климент Охридски“. А през 1993 специализира в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – ДИУУ по Мениджмънт и икономика на образованието.

Професионалния си път изминава последователно като учител по български език и литература(1980г. -1981г.); начален учител(1982г. -1993 г. и 1998г. -2002 г.); главен експерт в МОН(1992г. -1998г.); държавен експерт(от 2002 г. до момента).

На 14.04.2014 г. г-жа Рени Рангелова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка във ФП на СУ „Св. Климент Охридски“.

В годините на преход г-жа Рангелова е активен двигател в процесите на модернизация на българското начално образование. Участва в конференции, семинари и работни групи, координира разработването на учебна и методическа литература. Участва в екипа за управление на проекти „Ограмотяване на възрастни“ ; „Образование за устойчиво развитие“ на МАТРА, Холандия; „Превенция на отпадането“ на UNICEF и др. Участва в Борда на инспекторите за предучилищно и основно образование на Европейските училища, като национален инспектор за България. Докторантката е представила пет публикации - директно свързани с темата на дисертационното изследване.

Разработката на дисертацията е естествен успешен резултат от професионалното развитие и изследователската активност на г-жа Рени Рангелова.

Актуалност на дисертационното изследване:

Подборът и структурирането на учебното съдържание, както и оценяването на учебните резултати - като процедури в българската образователна система поставят много въпроси, свързани както с тяхната методологична основа, така и с технологичната персонификация на фона на променящия се профил на ученика в началното училище. В битувашата практика е налице разрыв между генетичната връзка на ценностните измерения на целеполагането и установените резултати за постиженията и затрудненията на учениците. А този факт препятства адекватното съотнасяне на дефинираните цели към реално постигнатите учебни резултати (знания, умения, отношения). Изкривяването на основните функции на държавните образователни стандарти при оценяването води до фокусиране единствено върху наличните постижения и пропуските на учениците, а не и върху разширяване на дидактическия хоризонт, определящ смисъла и развиващите функции на конкретно учебно съдържание. Съществуващите неясноти и противоречия между важни компоненти на образователната система привличат вниманието на докторантката и ясно дефинират изследователските намерения, съсредоточени върху отношението между държавните образователни изисквания за учебното съдържание и резултатите от националното външно оценяване в IV клас, както и върху оценката за съответствие между тези елементи на онтодидактическата система. На тази основа адекватно се очертават параметрите на изследването. Авторката си поставя и осъществява амбициозната задача да „разработи и верифицира систематично приложим модел за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание, основан на изследвани отношения и оценка за съответствието между държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература в началния етап на основната образователна степен и резултатите от националното външно оценяване в края на IV клас.“ Именно тази изследователска насоченост прави дисертацията актуална, а резултатите от изследването с подчертана дидактическа и социална значимост.

Анализ на дисертационното изследване:

Дисертацията е с обем 200 стр. Изложението е структурирано в увод, три глави, заключение и приложения. В приложенията са включени изследователският инструментариум и 5 оценъчни карти, 3 броя таблици за класифициране на тестовите задачи от тестовете за външно оценяване през периода 2007-2015 година, таблици с тестови резултати, бланка на анкетна карта и 3 броя графики за отговорите на

анкетираните лица. Използваната литература съдържа 140 източника на български и чужди автори, както и интернет статии. Между отделните части на дисертацията съществува дълбока съдържателна и логическа обвързаност.

Правомерно е очертан предмет-обектния периметър на проучванията. Изследователската теза е формулирана стегнато и ясно ориентира към основния изследователски проблем.

Много коректно и професионално, докторантката успява да очертае проблемните изследователски сфери и да подчини своите изследователски стъпки на тяхната многопластова съдържателност и научна състоятелност. Това е видно във формулировката на трите основни информационни ядра : „Теоретични аспекти на отношението между стандартите за съдържание и за оценяване“; „Технологични и методологически аспекти на процеса за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание“; „Верифициране на модела за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература в началния образователен етап“.

За да представи коректно своите изследователски проникновения , докторантката осъществява адекватни **изследователски процедури**:

- Проучване на различни образователни стандарти на държави от Америка, Европа и Азия.
- Анкетиране на специалисти по начално образование;
- Съдържателен анализ на резултатите от националното външно оценяване по български език и литература в края на IV клас през учебната 2012-2013 година.
- Съпоставителен анализ на резултатите от провеждани национални външни оценявания по български език и литература в края на IV клас през няколко поредни години.
- Педагогическо моделиране.

Осъщественият задълбочен теоретичен анализ на голям обем научна литература, представяща националния и чужд опит дава основание за постигането на терминологична прецизност и съдържателна конкретика, подчинена на: типологията на малкия ученик, логиката на учебното съдържание по български език и литература и процесите на оценяването в началното училище. Като действащ експерт, познаващ в дълбочина съществуващата педагогическа практика , г-жа Р. Рангелова добре разбира сложността и многомерността на изследвания проблем. Ето защо разширява кръга на научните сферите на влияние, очертавайки терминологични сечения, продукт на

няколко научни направления: дидактика, методика, тестология, доцимология. По този начин успява да постигне по-висока степен на научна прецизност в описанията и тълкуванията на наукометричните данни.

Преди да пристъпи към очертаване на механизмите на действие на авторския модел за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература, докторантката прави много задълбочен анализ на съществуващите държавни образователни изисквания с помощта на разработени критерии и процедури и по този начин успява да открие критичните полета на несъответствие на учебни програми с тестовете за национално външно оценяване и с резултатите от външното оценяване в IV клас. Несъответствията, които тя открива показват потребността от нов наукометричен подход, отразяващ няколко нива на категориално взаимодействие и субординация. За целта докторантката използва богат инструментариум и достатъчен брой доказателствен материал в подкрепа на изследователската теза и необходимостта от прилагането на модел за оптимизиране на държавните образователните изисквания за учебното съдържание, който да се основава на оценката им за съответствие с други компоненти на образователната система. Направената оценка за съответствие на очакваните и постигнатите резултати от обучението се основава на анализи, които аргументират оценката за всеки от четирите специфични критерии, утвърдени от г-жа Рени Рангелова – *„за категориално съответствие, за дълбочина на познанието, за обхват на познанието и за баланс на представянето“*.

Тези критерии са приложими за степента на изравняване на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература и инструментариума за установяване на постижимостта им.

Използваните в изследването методи осигуряват достатъчно доказателства в подкрепа на изследователската теза и потвърждават необходимостта от прилагането на модел за оптимизиране на държавните образователните изисквания за учебното съдържание, който да се основава на оценката им за съответствие с други компоненти на образователната система.

Докторантката разбира добре връзката между учебно съдържание и процеса обучение. Аргументирано предлага обозрими и приложими идеи за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание и такива, определящи

същината на организацията на учебния процес по български език и литература за началния етап на основното образование:

- Общуването на роден да се превърне в предпоставка за развиване на останалите компетентности – за общуване на чужд език, за самостоятелно учене и събиране на информация и т.н., които от своя страна се превръщат в интеграционна основа на останалите учебни предмети.
- Основните дейности да не бъдат реализирани самоцелно и капсулирано, а в синхрон с формиране на цялостния обем от базисни познания, умения и отношения. Затова работата с текст(научно-популярен и художествен) да бъде приоритетна. А държавните образователни изисквания за учебното съдържание по литература следва да гарантират постоянно нарастваща способност за разпознаване, разбиране и използване на текста. В структурата на документа да бъдат включени дескриптори за постигнатото, които да улеснят изготвянето на тестовете за външното оценяване и да балансират планираните и постигнатите очаквани резултати в обучението.
- Да се отчитат реалните потребности и интереси на учениците от началното училище и спецификата на образователния процес в тази възраст.
- Да се осигури методологическо единство и съгласуваност между държавните образователни изисквания за учебното съдържание и учебните програми.
- Да се синхронизира стилистиката на представяне на изискванията към учебното съдържание с тази на учебните програми.
- Да се осигури експертиза за идентифициране на възможности за по-нататъшно оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание като систематичен процес чрез актуализиране на списъка от знания и умения и отношения и/или изготвяне на описания (дескриптори) на постиженията на учениците, които да гарантират, че те ще бъдат оценявани според определените очаквани резултати.

Приносни моменти:

Основните приносите, произтичащи от дисертационното изследване се изразяват в следното:

1. Докторантката успява да изгради теоретичен модел за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература в началния етап на основната образователна степен и да го верифицира в практиката.
2. Чрез верифициране на модела за приравняване на оценките за очакваните и постигнатите резултати в обучението, определени с държавните образователни изисквания за учебното съдържание, е доказана ролята му като значим фактор за оптимизиране на структурата и съдържанието на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основното образование.
3. Адаптирани са критерии и процедури за оценка на съответствието между държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основното образование и тестовете за национално външно оценяване в IV клас.
4. В контекста на направените анализи и обективни оценки за съответствието на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основното образование и резултатите от външното оценяване в IV клас са предложени идеи оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основното образование.

Заключение:

Безспорно, темата на дисертационния труд е актуална и ефектът от получените изследователски резултати е с висока степен на значимост и обозрима перспектива за приложение. Убедена съм в научната стойност на дисертационния труд „Модел за оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература за началния етап на основната образователна степен“, разработен от г-жа Рени Рангелова. Затова убедено предлагам на уважаемите членове на научното Жури да й присъди образователната и научна степен „Доктор“ по професионалното направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

15.07.2017 г.

Рецензент:

Проф. д-р Емилия Василева